

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *T. T.*

Cím: *A hetvenéves Budapest*

Forrás: *Ellenzök*

Kolozsvár

1943. VI. 30.

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy

9.439

Hely

Idő

1872/1942"

Személy

A HETVENÉVES BUDAPEST

Buda és Pest szabad királyi városok és Ó-Buda mezőváros egyesítése tulajdonképeni indítópontja volt annak a fejlődési folyamatnak, amely ebből a három vidékies városból határozott, európai méretű nagyvárost csinált.

A 18. század tétlensége átterjedt a 19. század elejére is. Széchenyi István gróf és József nádor működése indította meg a tervszerű fejlődési folyamatot. Széchenyi reformjai gazdasági jellegűek voltak, míg József nádor a „szépítési bizotmány” segítségével Pestet és Budát nagyvárossá akarta tenni. A bizotmány, amelynek elnöke maga a nádor volt, nem készített kötelező szabályozási tervet, hanem csak esetről-esetre állapította meg az egyes utcák építkezését. Így lassankint az utcák egyenesebbek és párhuzamosabbak lettek. József nádor főérdeme, hogy létrehozta a teljesen szabályos akkori külvárost, a Lipótvárost. Ez szabályos tervek alapján épült ki. A többi városrész rendezését két elemi csapás mozdította elő: a budai 1810-i tűzvész, amely 600 házat pusztított el és az 1838-i árvíz, amely a város nagyrészét rombadöntötte. Az újraépítésnél már figyelembevették a szabályozásokat is. A szabadságharc és az ezt követő Bach-korszak teljesen megakasztotta a főváros fejlődését, amely csak 1867-ben indult meg újra. Ebben az időben a Duna pesti part-sorát a régi Lloyd-épület fejezte be, a Ferenc József-tér sár- vagy porfészek volt, amelyet folytonosan új anyaggal táplált a felső Dunapart homoktengere. Az egész Dunapart, úgy Pesten, mint Budán csunya, bűzös hely volt ahová a város szeméttel rakták le. Egy hidunk volt, a Lánc-híd, melynek nemcsak a főváros, hanem két országrész forgalmát kellett közvetítenie. Ugy Budán, mint Pesten csak a belső főutcák voltak kikövezve a belső Váci-ut, a

Kerepesi- és az Üllői-ut télen csaknem járhatatlanok voltak. A Terézváros, a keskeny, szűk és egészségtelen utcák tömkelege volt; a szomszédos Városliget, melyhez csak a szűk Király-utcán át lehetett eljutni, vízvezeték és világosság nélkül, kellő gondozás hiányában szunyogtanya lett. A Várhegy lejtőin és lábánál bozontos cserjék és disztelen bokrok, alacsony viskók, rozszant kis házak álltak. Három színházunk közül kettőben német volt az előadás és az egy magyar nyelvű, a Nemzeti Színház alig tudott fennállani, mert hiányzott a közönség pártolása. De nem volt jobb a helyzet az egyesítés esztendejében sem. A Lipótvárosnak a szomorú emlékü, rozoga Újépületnél volt vége, mögötte mocsarak és ingoványok és nagykiterjedésű tüzfáktárak terjeszkedtek, a mai Jókai-utca mögött be nem épített házhelyek, kertek, szőlők állottak. A Rákóczi-ut akkor Kerepesi-ut, a Nagykerület tájéka körül végződött. A Józsefvárosnak és Ferencvárosnak csak belső részei voltak kiépítve, azontul pedig kertek, szán-

tóföldek és faraktárak húzódtak, Lóvasút is csak a fűtákon járt.

Andrássy Gyula gróf volt az, aki megérezte, hogy az alkotmányos magyar államnak méltó fővárosra van szüksége. Ő volt az, aki megalapította Budapestet. Az 1870. X. törvények alapján, az 1870. év január 23-án megalakult a Fővárosi Közmunkák tanácsa Andrássy elnöke alatt. A Sugár-utról szóló 1870. LX és a Körutról szóló 1871. XLII. törvények voltak az első lépések a mai nagy Budapest megteremtésére. És a következő esztendőben meg is indult a Sugár-ut, ma Andrássy-ut és a Nagykerület építése. Ennek a két utvona-nak az építése sok girbe-görbe utcát söpört el és rendezte az általuk átszelt

városrészt. Ebben az időben határozták el a Hungária-ut kiépítését is, amely azonban későbbi időkre maradt.

Ilyen légkörben történt meg a főváros egyesítése. A terv már igen régi keletű s már Széchenyi István gondolt egységes, nagy Budapestre. A 48. as kormány pedig 1849 júniusában elrendelte Buda és Pest közigazgatási egyesítését és Ó-Buda Budapestre való bekebelezését, utalva arra, hogy „Magyarországnak csak egy fővárosa lehet, amelynek élő erejét főleg Pest, történelmi ősemlekezetét pedig Buda adja meg”. Ez a terv azonban, sok minden egyébgyütt, a világsi fegyvervetés után rombadőlt. Buda és Pest egyesítésének kérdése csak 1870-ben került újra elő. Ez azonban nem ment könnyen, mert mindkét város képviselőtestületében akadtak a tervnek ellenzői is. A pestiek közül főképpen Szentkirályi Mór pesti főpolgármester harcolt az egyesítés ellen, hangoztatva, hogy az nem áll Pest érdekében, mivel Buda nem fejlődőképes, lakosainak többsége német és az egyesítés esetén Pestet jogosan fenyegeti az elnémetesedés veszélye. Ó-Buda is az egyesítés ellen volt, mert érdekeit látta veszélyeztetve. Hosszu vita után a javaslat törvénnyé vált és az 1872. XXXVI. t. c., amelynek címe: Buda és Pest fő és szabadkirályi városok szervezetéről” első szakasza pedig kimondja, hogy: „Buda és Pest szabadkirályi városok egyesítettén, Budapest főváros elnevezése”, ezentul egy törvényhatóságot fognak képezni. Ó-Buda mezőváros, a Margitszigettel együtt Pest-Pilis- és Soltme gyék területéből kikebeleztetik, e megyék hatósága alól kivéttik és Budapest területével egyesítettén, a főváros hatósága alá helyeztetik.

1872 december 23-án az akkori belügyminiszter intézkedett Buda, Pest és Ó-Buda egyesítésének tárgyában. A most már egyesített Budapest törvényhatósága 1873 október 25-én

tartotta meg alakuló közgyűlését, tisztviselőit három hét alatt választotta meg és november 17-én az egyesítés munkája be volt fejezve.

T. T.